

פאר מקדושים

פגונים נדירים מספרים עתיקי יומין

פרשת בהעלותך תשפ"ה

ויהי בנסוע הארון. (י לה)

אמר רשב"ג עתידה פרשה זו שתיעקר מכאן ותכתב במקומה, ולמה כתבה כאן כדי להפסיק בין פורענות ראשונה לפורענות שנייה. (שבת קטז).

שמעתי בשם הרב הגדול מוה"ר נפתלי ז"ל מלובלין עה"פ סמוכים לעד לעולם עשויים באמת וישר (תהלים קיא ח), דאם שני פרשיות כתובים זה אחר זה והם ראויים להיכתב כך, אז ראוי לדורשם בהיותם סמוכים, אבל אם לפעמים לא היו ראויים להיכתב בסמיכות רק כדי להפסיק בין פורענות לפורענות, וכמו פרשת ויהי בנסוע הארון שאין מקומה כאן, ונכתבה כאן רק להפסיק בין פורענות לפורענות, אז בפרשה זו לא דרשינן סמוכים, וזהו שאמר הפסוק סמוכים לעד לעולם, אותן סמוכים שהיו לעולם סמוכים זה לזה, זה הסמיכות הוא באמת וישר וראוי לדרוש סמוכים, משא"כ אם לא היו סמוכים מעולם זה לזה, אין עשויים באמת וישר ולא ראוי לדרוש סמוכים, עכ"ד פי חכם חן.

(תולדות יצחק בן אברהם (פרנקפורט דאדר תנ"א) לרבי יצחק כ"ץ הדרשן מקראקא)

ותדבר מרים ואהרן במשה על אודות האשה הכושית אשר לקח. (יב א)

שמעתי ממר"ח הצדיק מהו' אליעזר הרש זלה"ה דבר נחמד, כי ארז"ל (יומא כב:) אין מעמדין פרנס על הצבור וא"כ קופה של שרצים תלוי לו מאחוריו כדי שלא תזוח דעתו עליו, וע"כ מלכות שאול לא נתקיימה שלא היה בה שום דופי, ע"ש בגמ'. והנה אהרן ומרים אמרו הלא גם אנו נביאים וגדולים בשנים ממשה ולמה בחר ה' במשה דוקא, אין זה כי אם מחמת שיש לו קופה של שרצים מאחוריו, והיינו על שנשא בת יתרו שפיטם עגלים לע"ז. וז"ש ותדבר וכו' במשה, פי' לכן בחר ה' במשה, על אודות האשה הכושית, כי זולת זה הלא גם בנו דבר. ע"ז אמרה התורה"ק שטעו, כי מרע"ה אין לו צורך לקופה של שרצים כי הוא עניו מאד, ובלאו זה ג"כ לא יתגאה ח"ו ודפח"ח.

(וידבר משה, לרבי משה ב"ר זעקל פאללאק אב"ד באנהרט)

ותדבר אהרן ומרים במשה על האשה הכושית אשר לקח, כי אשה כושית לקח. (יב א)

יש לדקדק שכפל לומר אשה כושית, ועוד דעל השני תירגם איתתא כושית דנסיב רחיק, ולא פירש כן על הראשון. וי"ל דאלדד ומידד התנבאו משה מת ויהושע מכנים - ולא בני משה, ועתה דברו אהרן ומרים שהוא מטעם שנשא מתחילה אשה כושית בגיורתה ולכן לא יזכה לער ועונה (סנהדרין פב.), ומזה הטעם הרחיק עצמו מהאשה הצדקת המשונה במעשיה הטובים ככופי היא צפורה עצמה אחרי שנתגיירה, כי לא עתיד להוליד בן צדיק וטוב. נמצא ב' פעמים אשה כושית בפסוק על שני פעמים, הראשון כושית ממש בגיורתה והשני כושית בצדקתה.

ושמעתי מפי אדמ"ו [החתם סופר] שהוסיף, דלכאורה אינו מוכרח שהטעם שלא יוליד בן צדיק הוא על שנשא אשה כושית, דלמא אימה יתירה הטיל על הצבור, דאיתא בגמ' (ר"ה יז.) כל פרנס שמטיל אימה יתירה על הצבור אינו מעמיד בן שיהיה ראוי למלא מקום אביו. לזה אמר והאיש משה עניו מאד, וא"כ על כרחך הטעם הוא משום האשה כושית עכ"ד.

(ליקוטי בית אפרים, לרבי נפתלי מקארלבורג בן הצדיק רבי פישל סופר)

והניף אהרן את הלויים תנופה לפני ה'. (ח, תא)

ענין תנופת הלויים ביאר הגאון רבי חיים מפרידבורג זצ"ל אחי המהר"ל מפראג, שהוא כדי למוסרם ברשות השם יתברך, והוא כדרך השררות הקטנות, שאינם יכולים להחזיק בנכסיהם אלא אם כן ימסרו תחלה הנכסים אל יד המושל הגדול, והמושל הגדול חוזר ונותן הנכסים אל השררה הקטנה, שאז נשאר שם המושל הגדול על הנכסים לעולם, ונקרא ליא"ן בלשון אחר.

(ספר החיים (קראקא שג"ג) ח"ב פ"ב)

והאיש אשר הוא טהור, ובדרך לא היה. (ט, יג)

זקני הגדול רבינו עקיבא איגר זצוק"ל פירש ע"ז מליצה, דהנה כשהאדם יושב בביתו הרי הוא מקיים כל המצוות כראוי, אבל כשיוצא לדרך שוב אינו מקיים המצוות כתיקונן, כי מאוד צריך האדם ליהרהר אם ירחיק נדוד ויצא לחוץ לבלי יכול ברשת היצר. והוא שמרומז בפסוק והאיש אשר הוא טהור, כלומר מי הוא האיש הטהור, ובדרך לא היה.

(חשב סופר עה"ת, פרשת בחקתי)

זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם, את הקישואים ואת האבטיחים ואת החציר ואת הבצלים. (יא, ה)

וקשה על תיבת נאכל שהוא לשון להבא, כמו שנאמר בפרשת בהר וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית שהוא לשון להבא, וא"כ כאן הו' לקרא לומר זכרנו את הדגה אשר אכלנו, שהוא לשון עבר.

וביאר הגאון רבי חיים הכהן ראפפורט ז"ל מאוסטרהא, דהנה רש"י ז"ל פירש להלן עה"פ אשר נאכל במצרים חנם, אם תאמר שמצרים היו נותנים להם דגים חנם וכו', אלא מהו אומר חנם חנם מן המצות עכ"ל. וא"כ יש לפרש שכך אמרו, הנה בהיותנו במצרים קודם קבלת התורה והמצות, לא היה שום דינים והלכות של איסור בכל מה שאכלנו, ואחר שקבלנו עלינו התורה המצות, אין לך דבר שנאכל שלא יהיה בהם כמה וכמה דינים והלכות של איסור, כגון בשר בהמה בדיני שחיטה ואיסור דם וחלב וגיד הנשה ושבעים מיני טריפות שמנה הרמב"ם, וכן בבשר עוף ישנו בנוסף לשאר איסורים הנ"ל גם כיסוי הדם, רק אחד נשאר לנו, היינו אכילת דגים, שאף אחר קבלת התורה אין באכילת דג טהור של שחיטה, דבאסיפה בעלמא סגי להו, ואין בו שום טריפות מן השבעים טריפות שמנה הרמב"ם ז"ל.

ולכך אמרו זכרנו את הדגה אשר נאכל - מכאן ולהבא, היינו אחר קבלת התורה והמצות, שאין בו שום איסור, על ידו אנחנו זוכרים - במצרים חנם, מה שאכלנו כשהיינו במצרים, היינו קודם שקבלנו עלינו התורה ומצוות, שהיינו אוכלין כל דבר ודבר ולא היה בהם שום דין איסור. וזהו שפירש רש"י ז"ל חנם מן המצות, שלא היה בשום דבר איזהו איסור.

(אוצרות חיים על התורה, זיטאמיר תרי"ח)

רבי חיים הכהן ראפפורט אב"ד אוסטרהא

נולד למשפחת רבנים כהנים מיוחסת מבית ראפפורט. אביו היה הג"ר דב בעריש ראפפורט ז"ל אב"ד מעזריטש, ואמו הייתה בתו של הג"ר מאיר מקונסטנצין ז"ל בנו של הג"ר יעקב עמדין ז"ל. הוא נקרא על שם זקינו של אביו - הג"ר חיים הכהן ראפפורט ז"ל שהיה רבה הנודע של לבוב. כשהגיע לפרקו נשא את בתו של הגביר רבי אבא'לה הכהן זוסמן ז"ל מאוסטרהא ועבר להתגורר שם.

בני העיר כינו אותו ר' חיים ציפוריה"ס על שם אשתו. עם פטירת רבה של העיר הג"ר בצלאל מרגליות ז"ל בתענית אסתר שנת תקפ"א, הכתירו אותו כממלא מקומו ברבנות אוסטרהא.

הוא נמנה עם גדולי דורו, ובא בכתובים בשאלות עם רבים מפוסקי הדור, ותשובותיו כונסו בספר שו"ת מים חיים. שבע עשרה שנים כיהן ברבנות אוסטרהא, ונפטר שם ל' חשון שנת ת"ר לפ"ק כחודש אחרי הסתלקות החת"ס ז"ל, ונקבר בחלקת משפחת חותנו באוסטרהא. לבקשתו נתמנה בנו הג"ר יעקב הכהן ראפפורט ז"ל במקומו לאב"ד.

